

Пітякова Т.С.
tetyana_pityakova@ukr.net
ст. викладач кафедри соціології
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЇ В ДОБУ ЗМІН

Досягнення взаєморозуміння між різноманітними культурами потребує в якості підвалин фундаментальних досліджень особливостей культурних норм, ціннісних моделей, які передаються традицією, що актуалізує опис та розкриття суттєвих функцій традиції, її місця та ролі в розвитку суспільства, взаємодію з інноваційними процесами в сучасних культурах.

Фундаментальні концепції традиції як соціально-філософської категорії були розроблені Е. Маркаряном, В. Плаховим, І. Сухановим. Різні аспекти традиції досліджували Е. Баллер, П. Бергер, Ю. Бромлей, Ю. Давидов, М. Вебер, В. Власова, Т. Еліот, І. Касавін, М. Лівшиц, О. Лосєв, Т. Луман, М. Мамардашвілі, М. Попович, К. Чистов, Є. Шацький, П. Штомпка.

Змістом традиції є соціально-стереотипізований досвід, а її носіями виступають будь-які історичні спільноти в широкому значенні цього слова (етнічні, соціально-групові тощо). Важливою складовою традиції є її рефлексивна сфера, яка включає загальносвітоглядний, пізнавальний та ціннісний рівні. Складаючись зазвичай стихійно, пізнавальний та ціннісний рівні копіюють в ідеальному житті усталені зразки поведінки та мислення, а загальносвітоглядний рівень здійснює критичний аналіз діяльності, її раціоналізацію та оптимізацію [2, 177–178]. Маловивченими на сьогодні є роль традиції в сучасних суспільствах, якою мірою давнина функціонує поряд з критеріями оцінок, що застосовуються суспільствами. Адже, люди нерідко залишаються під владою інтуїцій та стереотипів: наприклад, США – вільні від традиціоналізму, Англія – глибоко традиційна. Тобто, на сьогодні

відкритим полем для дослідження залишається проблема місця давнини в ієрархії цінностей сучасних спільнот.

Фундаментальним питанням є те, як зауважує П. Штомпка, чому взагалі існують традиції, тобто, які ж ті універсальні вимоги, чи потреби індивідуального та соціального життя, які задовольняються традицією. Відповідь може бути віднайдена при аналізі притаманних традиції функцій.

Насамперед, в традиції зосереджена мудрість поколінь, які здійснили вибір тих норм, цінностей, ідеалів, правил, моделей поведінки, мислення, що були дієві в минулому й заслуговують на увагу сьогодні. В такому трактуванні традиції постають як сховище ідеальних та матеріальних ресурсів, що використовуються сьогодні для творення майбутнього на засадах минулого, а саме: приписуванні дії (в артистичному світі, в юриспруденції чи сфері медицини); визначенні рольової моделі (поведінка героїв, харизматичних лідерів, святих); підтримуванні соціальних інститутів (монархії, парламентаризму, конституціоналізму) чи типів суспільства (західне, східне тощо). Тобто, традиції забезпечують людей, які будують свій власний світ, вже готовими соціальними формами [3, 95–97].

Традиції виступають як одне з джерел законності, підтверджуючи легітимність чого-небудь (“так було завжди”, “люди вважали так завжди”); на це ж націлені посилання на авторитети, теорії, що були популярні в минулому. Ще М. Вебер відзначав особливу роль традиції у формуванні підвалин влади, згадуючи авторитет монарха, що узаконюється його приналежністю до попередньої династії [1].

Традиція вбирає в себе символи колективної ідентичності, посилює відчуття спільного коріння, належності до певної нації, співтовариства, групи. Такими, насамперед, є національні традиції з їх гімнами, прапорами, емблемами, публічними ритуалами та міфологією. Своє коріння вони знаходять у глибині історії й використовують минуле для об’єднання людей у теперішньому. Подібну роль відіграють

традиції регіонів, міст, спільнот, зв'язуючи людей усередині певного простору. Символізовані в значках, лозунгах та легендах традиції професій та фірм викликають почуття гордості та гідності внаслідок причетності саме до цієї професії чи фірми. Пишні ритуали, церемонії, своєрідний одяг дозволяють зберігати автономію у певній сфері соціального життя.

За допомогою традиції переживаються розчарування, вона пом'якшує незадоволеність повсякденним існуванням, підтримує людину в період кризи.

Варто зазначити, що традиції несуть в собі також і функціональну амбівалентність: незалежно від змісту, будь-яка традиція може стримувати новації (творчість), пропонуючи вже готові рецепти для вирішення сучасних проблем. Поза тим, такі спроби замінити пошук нових шляхів повернення до старих, випробуваних, надійних методів найчастіше призводить до стагнації. Слідування методам управління та стратегіям, які “нібито вивірені часом”, в умовах радикальних змін є згубними і призводять до кризи (як соціальної, культурної, так і політичної), до розчарування людей, до нестабільності. Фетишизація традицій, які не вписуються в дану культурну ситуацію, може надовго паралізувати пошуки істинного шляху, який міг би вивести з кризового стану, але є відмінним від вже знаних.

Дослідниками виокремлюються також дисфункціональні і навіть небезпечні за своїм специфічним змістом традиції. В людській історії ми знаходимо безліч страждань та трагедій, жорстокості, руйнації; ідеології, які пронизані ненавистю; несправедливі закони та тиранії; ірраціональні вірування. Такі традиції, які відроджуються особами чи окремими групами (що періодично відбувається з ідеями колоніалізму, мілітаризму, нацизму, антисемітизму, расизму), несуть у собі могутній деструктивний потенціал, про що свідчать соціальні збурення останніх років як в Європі, Азії, так і в Америці.

І, звичайно, деякі традиції підтримуються десь на рівні “соціальної підсвідомості” в силу звички та інерції, вони сприймаються як невід’ємна частка звичного способу життя. Йдеться про певний тип ментальності, про адаптивну реакцію, що генерується тією чи іншою соціокультурною системою. Такі укорінені звички та звичаї за обставин, які змінилися, втрачають свою адаптивну цінність та є значними перепонами для зміни соціокультурної системи.

Так, на рівні міжособових відносин, традиція веде до стабільних та конвергентних очікувань, які необхідні для соціальної координації поведінки та здійснення соціального порядку. Приєднуючись до традиції, індивід знає, що йому можна очікувати від іншого індивіда, який слідує тій же традиції. Тим самим його поведінка отримує цінність в очах іншого, робить його звичним та нормальним. Звичаї та норми в такий спосіб регулюють спільне життя людей на підставі спадкоємних канонів того, що прийнятне, а що ні, що слід робити, а від чого варто утриматися. Таким чином, як в індивідуальній, так і соціальній сферах традиція виконує функцію розвантаження (її ще називають «пригадування»).

Але в умовах, коли відбувається збій смислів, як це відбувається сьогодні, смисл діяльності, який несе традиція, стає проблематичним. Тому необхідним є включення механізму рефлексії – критичного переосмислення даних смислів та раціонального обґрунтування інших. Оскільки людина не може жити поза традицією, вона повинна зберігати дистанцію по відношенню до неї, піддавати традицію критичному аналізу. Тільки за таких умов, традиція як “критичне пригадування” (Г.Альберт) може забезпечити уникнення глибоких розривів у культурі різних людей, соціальних груп, народів, країн.

Використана література:

1. Вебер М. Политика как призвание и профессия / Макс Вебер. – М. : РИПОЛ классик», 2018.– 292 с. – [Електронний ресурс] / <https://iknigi.net/avtor-maks-veber/187571-politika-kak-prizvanie-i-professiya-maks-veber/read/page-2.html>

2. Касавин И. Т. Теория познания в плену анархии : критический анализ новейших тенденций в буржуазной философии науки / И. Т. Касавин – М. : Политиздат, 1987.–191 с.

3. Штомпка П. Социология социальных изменений / Петр Штомпка ; [пер. с англ. под ред. В. А. Ядова]. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

В. Сміх

vsevolod757@gmail.com

аспірант I року навчання богословського факультету
(Київської православної богословської академії)
м.Київ, Україна

Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології Присухін С. І.,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м.Київ, Україна

«ПРОБЛЕМА ДІАЛОГУ РЕЛІГІЇ І НАУКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

Сучасний світ доби постмодерну та глобалізації, розвивається настільки стрімко, що навіть за великого бажання відстоювати глибинну логіку розуміння його розвитку, уявляється справою досить складною а то й неможливою. Однак поза сумнівом, йдеться про той етап цивілізаційного поступу людства який характеризується неймовірною складністю у визначенні місця, ролі та значення науки яку нерідко вважають запорукою добробуту та процвітання.

Відомо, що за таких тенденцій, не можуть залишатися осторонь і богослови різних країн та релігійних приналежностей, як, звичайно, і мислителі та вчені різних переконань та фахової належності, для яких принципової ваги набуває саме характер стосунків науки і релігії.